

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Reuzemolenstraat (Diksmuide, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2019C143
Maart 2019

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Aaron Willaert, Clara Thys

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2019

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.2	Onderzoeksoopdracht.....	9
1.2.1	Doelstelling.....	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	10
1.3	Werkwijze en strategie	11
1.3.1	Methode	11
1.3.2	Fysisch geografische situatie	11
1.3.3	Historische context en bekende archeologie.....	11
1.3.4	Archeologische indicatoren	11
1.3.5	Verstoringshistoriek.....	12
1.3.6	Introductie tot het projectgebied.....	13
1.3.6.1	Ruimtelijke situering.....	13
1.3.6.2	Geplande werken.....	14
1.4	Assessmentrapport.....	17
1.4.1	Fysisch geografische en geologische situatie	18
1.4.1.1	Landschappelijke situering	18
1.4.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	23
1.4.1.3	Quartaire lithostratigrafie	24
1.4.1.4	Bodemvormingsprocessen	25
1.4.2	Historische en archeologische voorkennis.....	26
1.4.2.1	Overzicht van de gekende archeologische waarden	26
1.4.2.2	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	29
1.4.2.3	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	34
1.4.2.4	Huidige gebruik en verstoringen.....	42
1.5	Synthese	45
2	Bibliografie.....	46

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).....	13
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).....	14
Figuur 4: Huidige toestand van het terrein (bron: opdrachtgever).	15
Figuur 5: Huidige toestand van het terrein (bron: opdrachtgever).	15
Figuur 6: Geplande werken weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	16
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	18
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	19
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).	20
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het DHMV (Bron: Geopunt).	21
Figuur 11: Hoogteverloop, W-O (Bron: Geopunt).	21
Figuur 12: Hoogteverloop, N-Z (Bron: Geopunt).....	22
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	23
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	24
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).....	25
Figuur 16. Lokalisatie gracht, aangetroffen tussen de Generaal Baron Jacquesstraat (links) en de Reuzemolenstraat (rechts) (PYPE, BONCQUET & DE GRUYSE 2011, fig. 18).....	26
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de CAI-polygonen (bron: Geopunt).....	27
Figuur 18: De westelijke kustvlakte in de 8e -9e eeuw (bron: Termote, J. 2011. De bedijkingshistoriek van de IJzer- en Handzamevallei, in: Zwaenepoel, A. & Verhaeghe, F; 2011. De Broeken van de Handzamevallei, Agentschap Natuur en Bos, p.18).	29
Figuur 19: Reconstructie van de stadsontwikkeling op de kadasterkaart van Popp. Het plangebied (rood) situeert zich binnen de omwalling van 1270/1359. (Dewilde, 1986).....	32
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Deventerkaart, ca. 1560 (Bron: KBR).....	35
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de kaart van Vedastus Du Plouich, ca.1640 (Bron: Universiteitsbibliotheek Gent).....	35

Figuur 22: Het Sint-Jorishof aangeduid met de letter 'h' op de kaart van Vedastus Du Plouich., ca. 1640 (bron: Universiteitsbibliotheek Gent).	36
Figuur 23: Plan van Martinus Haecke, 1716 (bron: Stadsarchief Diksmuide).	36
Figuur 24: Detail uit het plan van Martinus Haecke, 1716 (bron: Stadsarchief Diksmuide). ..	37
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).	38
Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	38
Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (bron: Stadsarchief Diksmuide).	39
Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van 1883 (bron: Cartesius).	39
Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van 1911 (bron: Cartesius).	40
Figuur 30: Projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart, september 1918 (10-Armee-Belge-04-Oostkerke-0918 and surroundings).	41
Figuur 31: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).	42
Figuur 32: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).	43
Figuur 33: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).	43
Figuur 34: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).	44
Figuur 35: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).	44

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.....	7
---	---

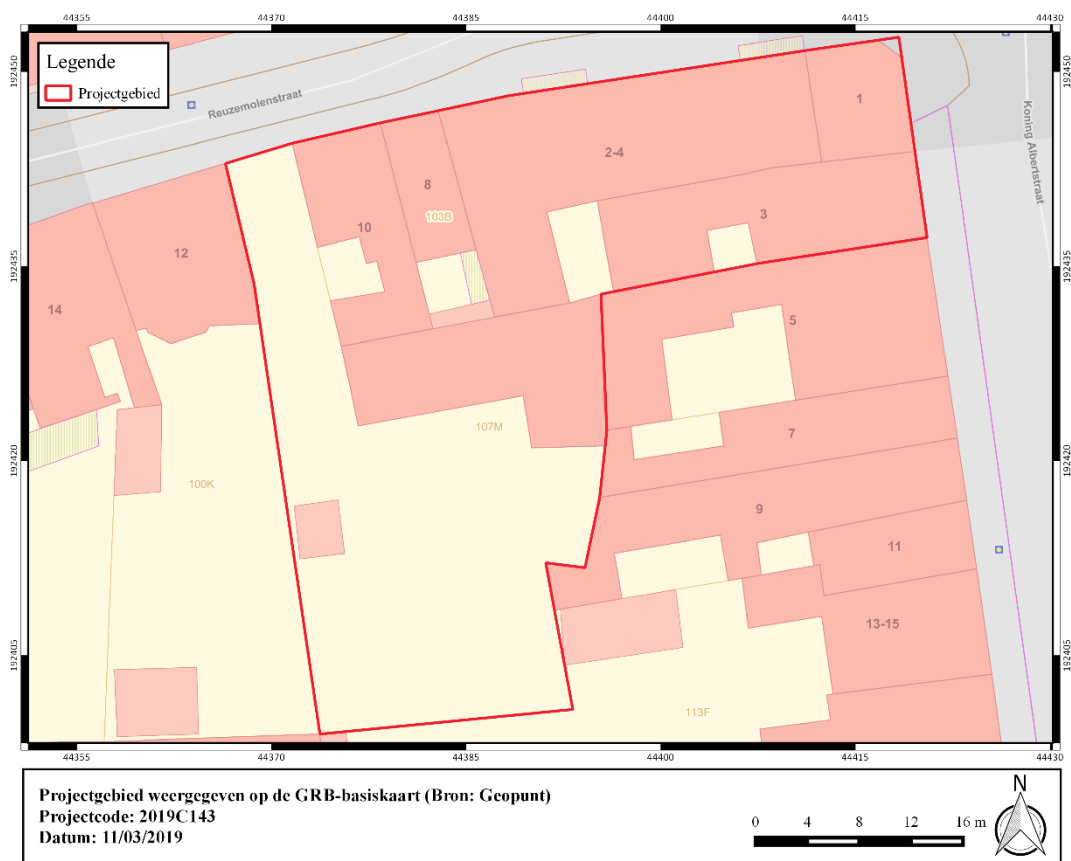
1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Diksmuide
	Deelgemeente	/
	Postcode	8600
	Adres	Reuzemolenstraat 8600 Diksmuide
	Toponiem	Reuzemolenstraat
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 44351 Y _{min} = 192398 X _{max} = 44430 Y _{max} = 192453
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Diksmuide, Afdeling 1, Sectie B, nr's 107m, 102f, 103b, 104g Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Bot Bart (erkend archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Elke Ghyselbrecht (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	Chris Vandewalle (Stadsarchief Diksmuide) Janiek De Gryse	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn te bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als woongebied. Het plangebied is gelegen binnen de vastgestelde archeologische zonen van de historische stadskern van Diksmuide. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 1526 m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel onmogelijk voorafgaand aan het aanvragen van de stedenbouwkundige vergunning. De bebouwing dient eerst verwijderd te worden, conform de sloopvoorwaarden opgenomen in het Programma van Maatregelen.

Daarom wordt geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Reuzemolenstraat Diksmuide werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed¹ geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen zoals:

- Deventerkaart, ca. 1560
- Vedastus Du Plouich, ca. 1640
- Plan Martinus Haecke
- Ferrariskaart, 1771-1777
- Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840
- Kadasterkaart van Philippe-Christian Popp, 1842-1879
- Topografische kaart 1883
- Topografische kaart 1911
- Loopgravenkaart, september 1918

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.²

² <http://www.geopunt.be/>

1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het onderzoeksterrein is gelegen in Diksmuide, in de provincie West-Vlaanderen. Diksmuide is omgeven door deelgemeenten: ten noorden door Beerst, ten oosten en ten zuiden door Esen, en ten westen door Esen en kaaskerke. Het verstedelijkt grondgebied van de stad is doorsneden door drukke verkeerswegen N35 en N369. De belangrijkste waterwegen zijn de IJzer en de Handzamevaart.

Het plangebied is gelegen binnen de historische stadskern van Diksmuide, op de hoek van de Reuzemolenstraat en de Koning Albertstraat. De Grote Markt situeert zich precies ten noordoosten.

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2 Geplande werken

1.3.6.2.1 Bestaande toestand

De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt 780 m².

Op heden is ca. 835 m² van het terrein bebouwd.

Het noordelijk deel van het plangebied is quasi integraal bebouwd. In de huidige toestand staat in de Koning Albertstraat een woning met handelspand (ca. 164 m²). Deze is vooraan onderkelderd over de breedte van het gebouw (ca. 40 m²).

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

Figuur 4: Huidige toestand van het terrein (bron: opdrachtgever).

Figuur 5: Huidige toestand van het terrein (bron: opdrachtgever).

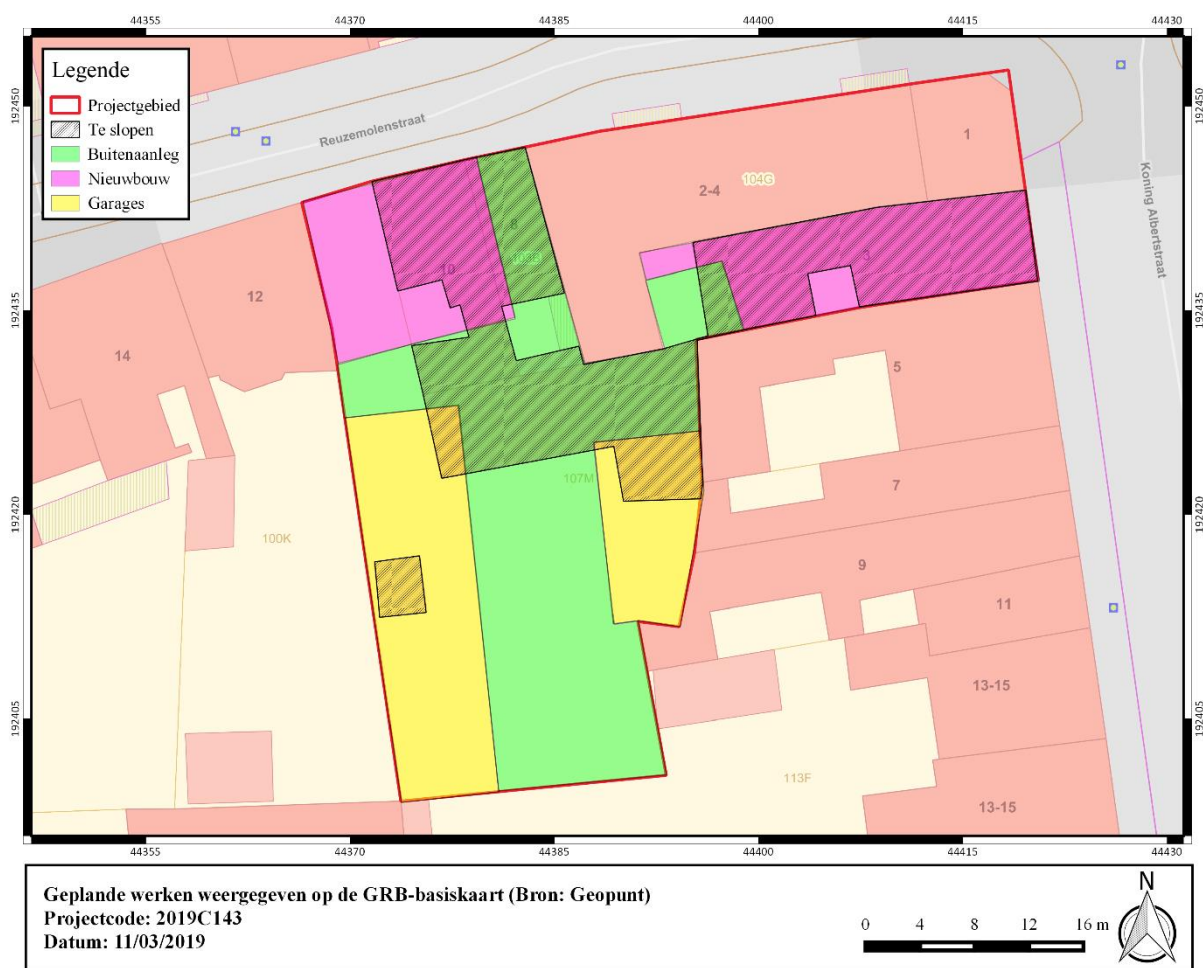
1.3.6.2.2 Ontworpen toestand

In een eerste fase van de werken worden de woningen Reuzemolenstraat 8 & 10 en Koning Albertstraat 1 gesloopt, evenals enkele bijgebouwen in het zuidelijk deel van het plangebied. De gecombineerde oppervlakte van deze sloopwerken bedraagt ca. 485 m².

Het handelspand aan de Koning Albertstraat wordt afgebroken met uitzondering van de gevel. Hier wordt een nieuwbouw appartement met een handelsfunctie op het gelijkvloers voorzien. Het gebouw zal opgericht worden door middel van paalfunderingen met een diepte van ca. 5 m-mv. De diepte voor de uit te graven vloerplaat bedraagt 41 cm-mv. De fundering aan de straatzijde zal hergebruikt worden. Op hetzelfde perceel bevinden zich nog enkele bijgebouwen die afgebroken worden. Hier worden garages gerealiseerd. Deze garages worden ingericht door middel van een sleuffundering tot 80 cm-mv en een vloerplaat tot 15 cm-mv.

In de Reuzemolenstraat worden twee woningen afgebroken. In de plaats worden nieuwbouwappartementen gerealiseerd. De gebouwen worden niet onderkelderd. Het gebouw zal eveneens gefundeerd worden door middel van paalfunderingen tot een diepte van 5 m-mv en een vloerplaat van ca. 41 cm-mv.

De buitenaanleg betreft de realisatie van nieuwe verharding en groenzone. Voor de buitenaanleg dient een algemene bodemingreep gerekend te worden van ca. 50 cm-mv.

Figuur 6: Geplande werken weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

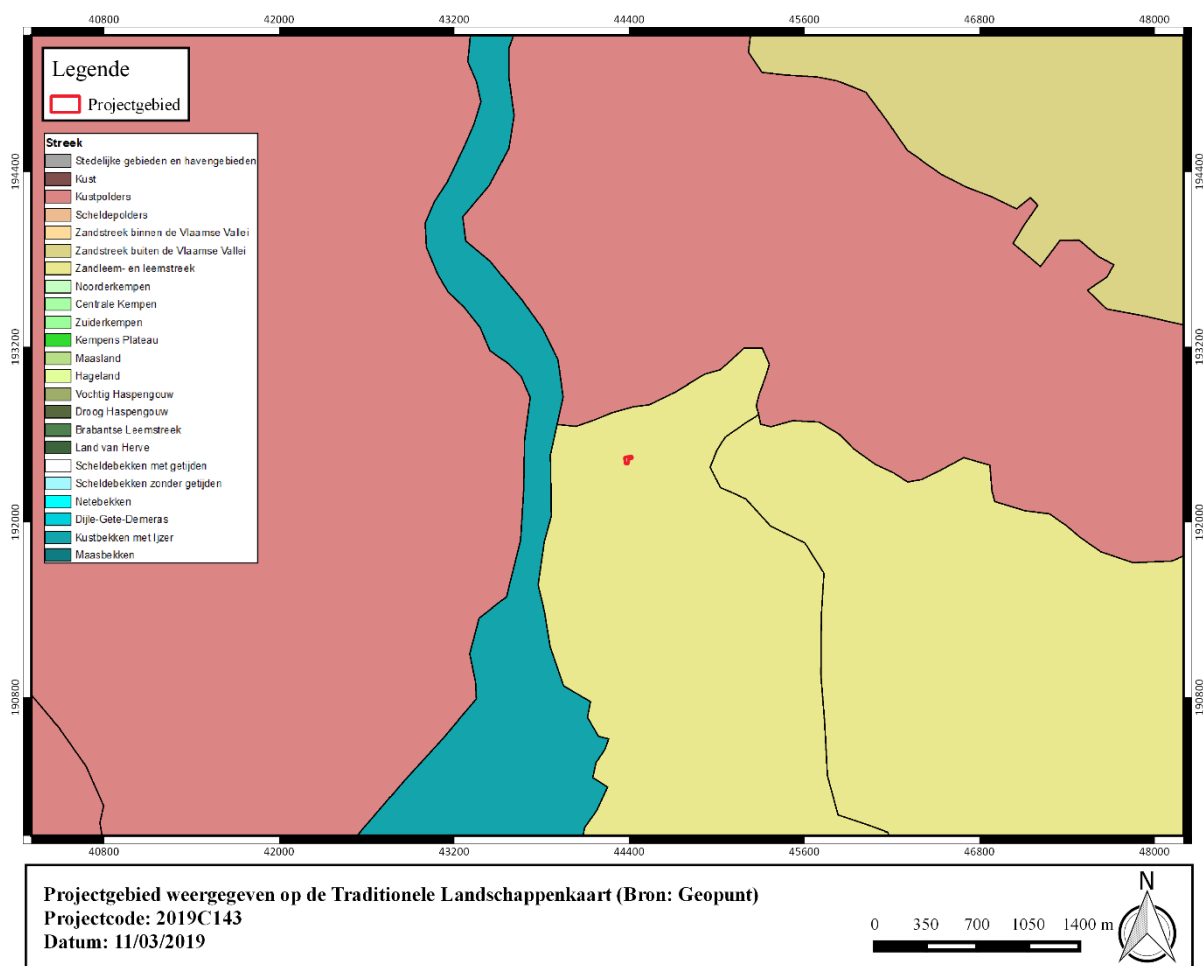

1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

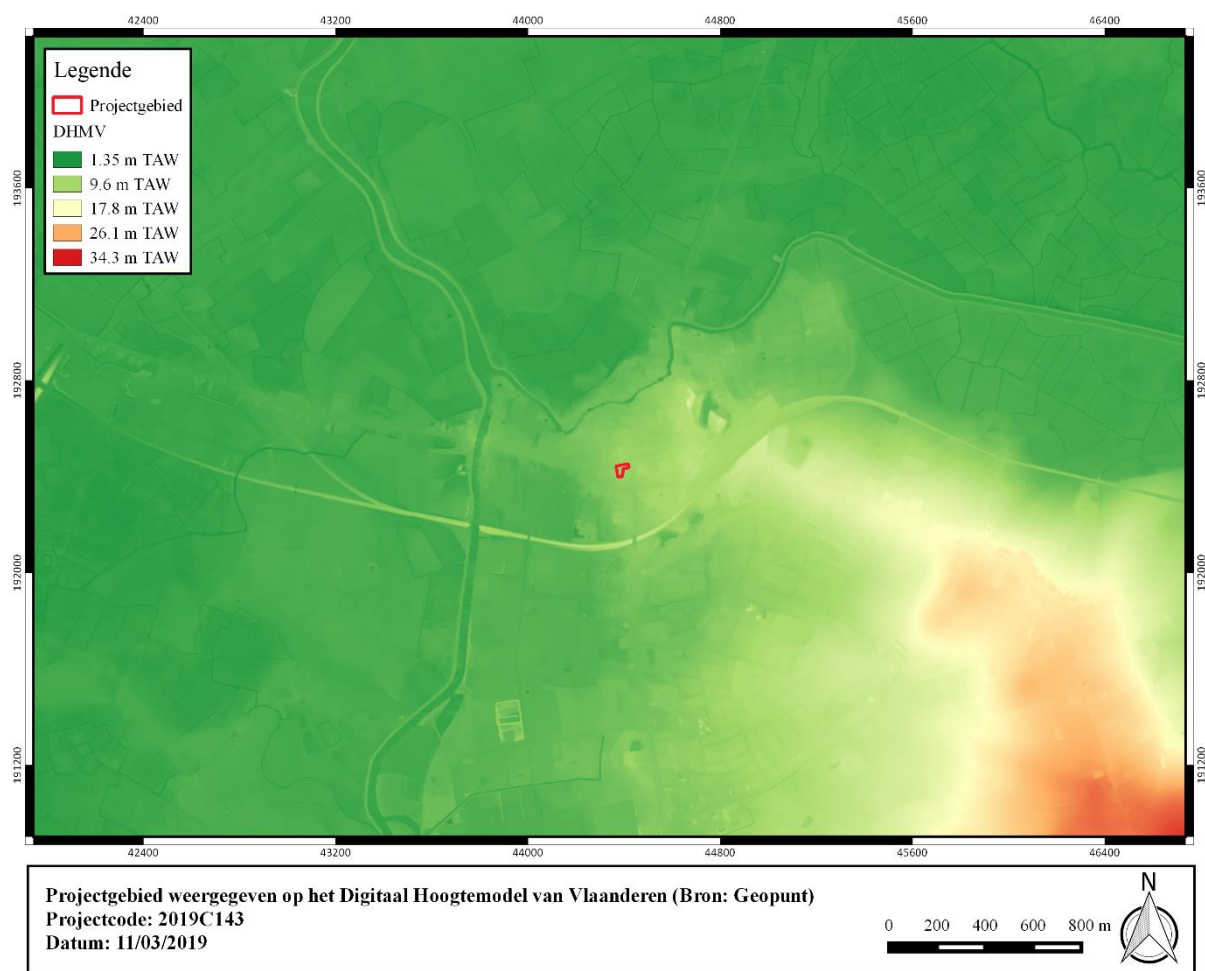
1.4.1.1 Landschappelijke situering

Het onderzoeksterrein is gelegen in de zandleem- en leemstreek.

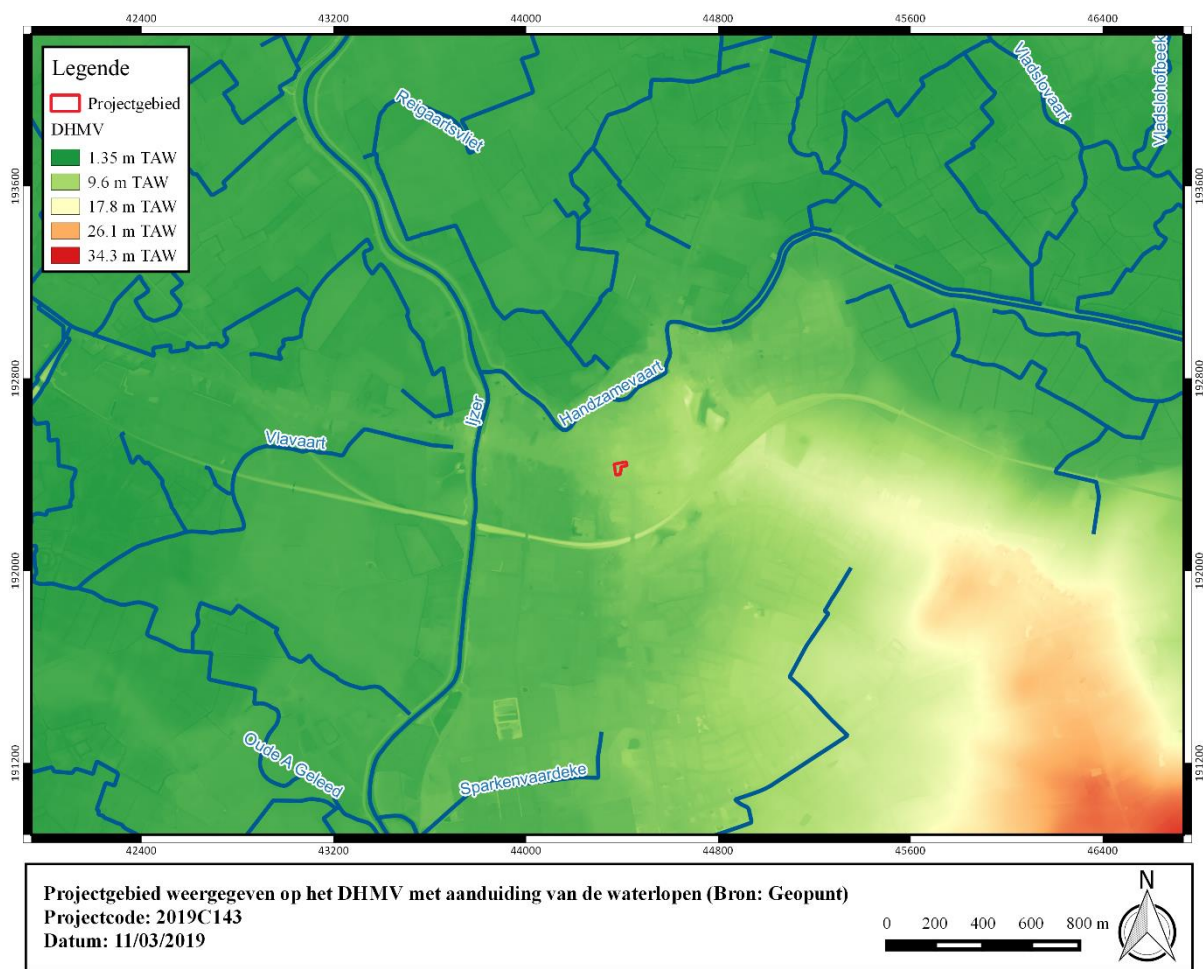
Het plangebied is gelegen op een hoogte van 8.7 – 9.2 m TAW en kent een relatief vlak verloop. De westelijke zijde van het plangebied situeert zich iets lager. Hydrografisch is het plangebied gelegen in het IJzerbekken, deelbekken Handzamevallei.

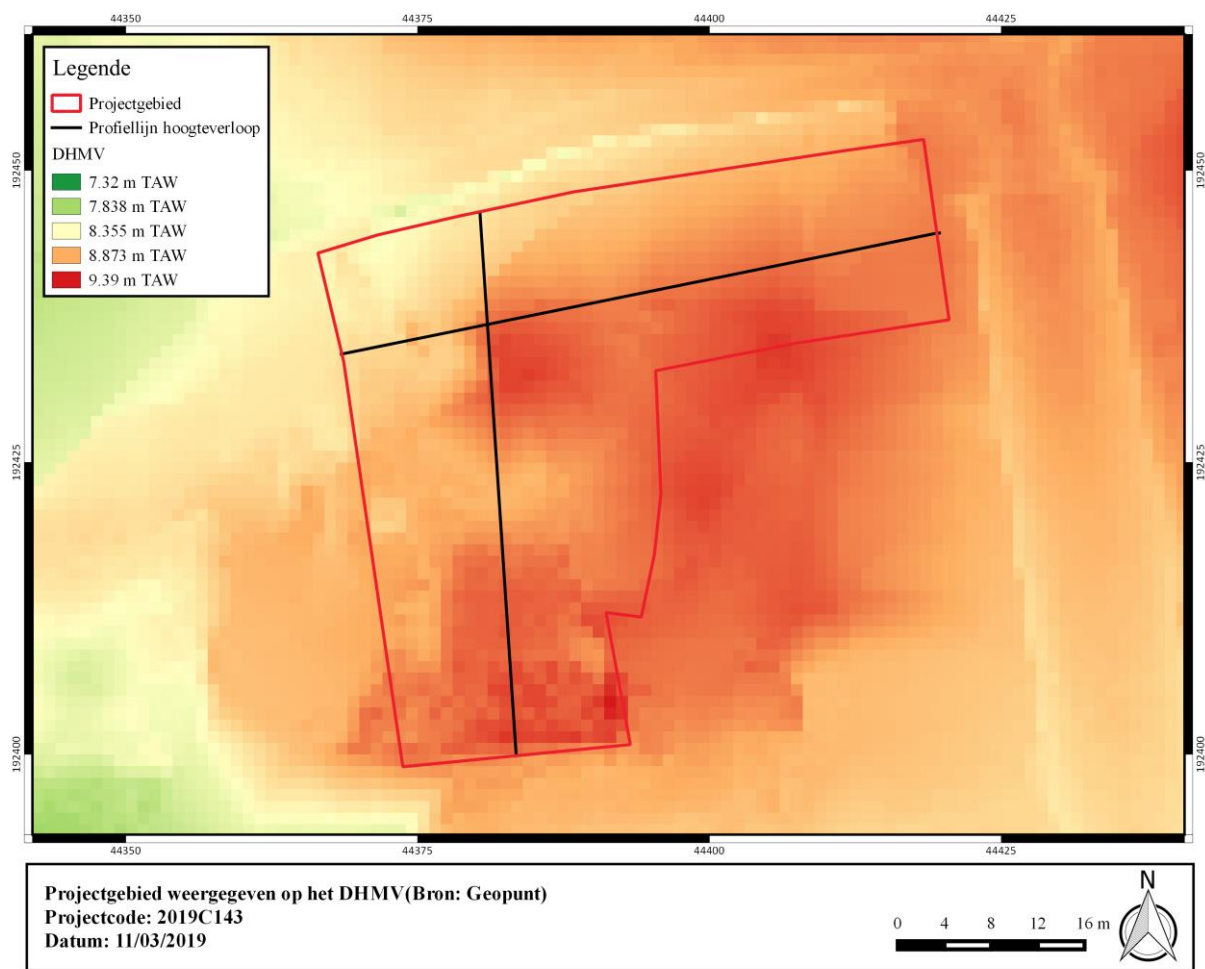
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

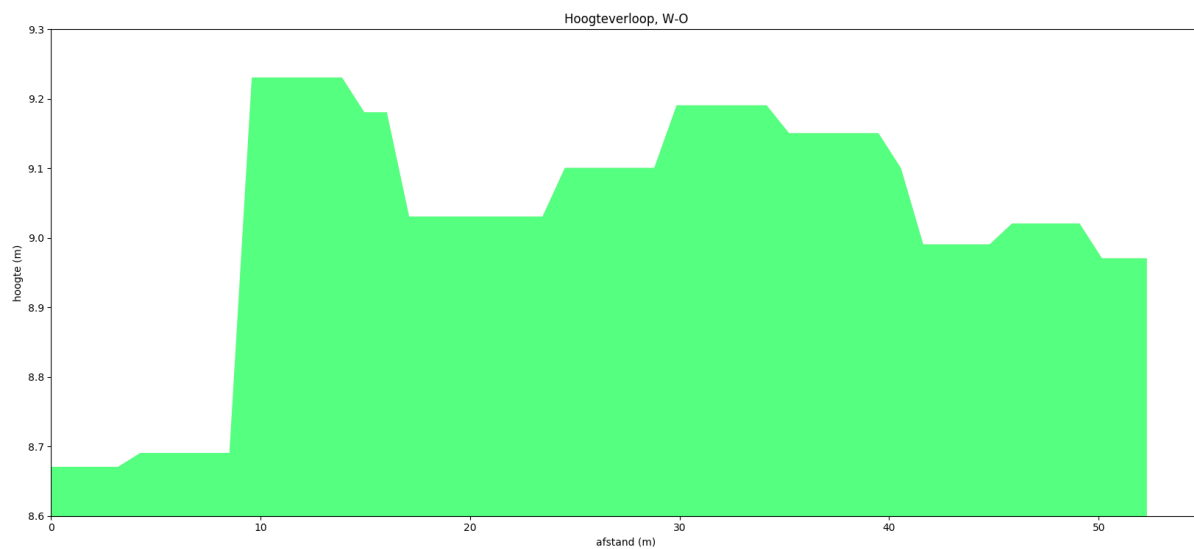
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).

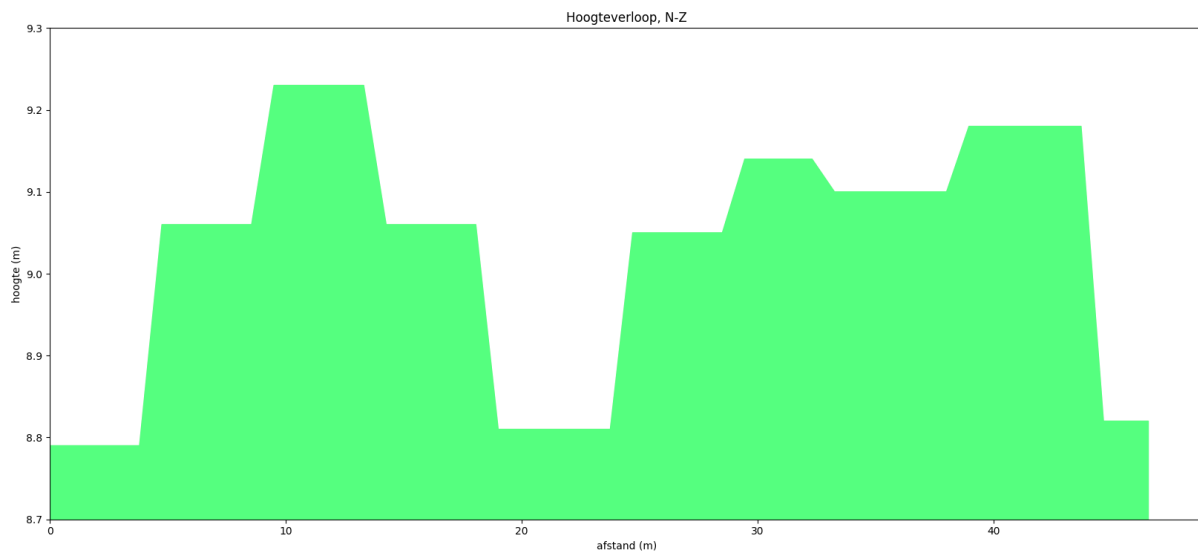

Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het DHMV (Bron: Geopunt).

Figuur 11: Hoogteverloop, W-O (Bron: Geopunt).

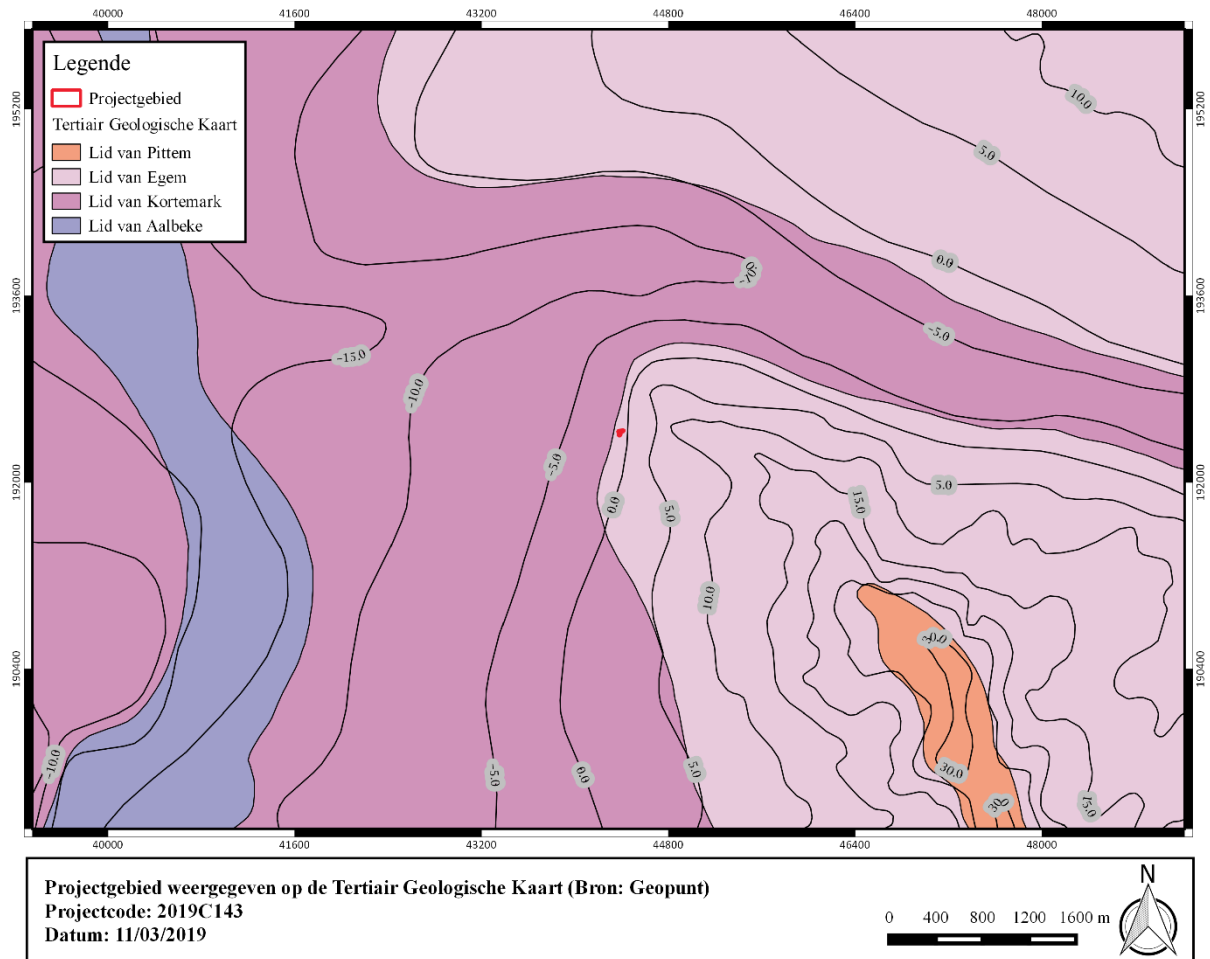

Figuur 12: Hoogteverloop, N-Z (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het Lid van Egem (Formatie van Tielt). De Formatie van Tielt bestaat uit een fijn zandig en zandig marien sediment.

Het Lid van Egem bestaat uit een glimmer- en glauconiethoudend zeer fijn zand dat grover wordt naar boven toe. Het is tevens afgezet in ondiepe-mariene omstandigheden.

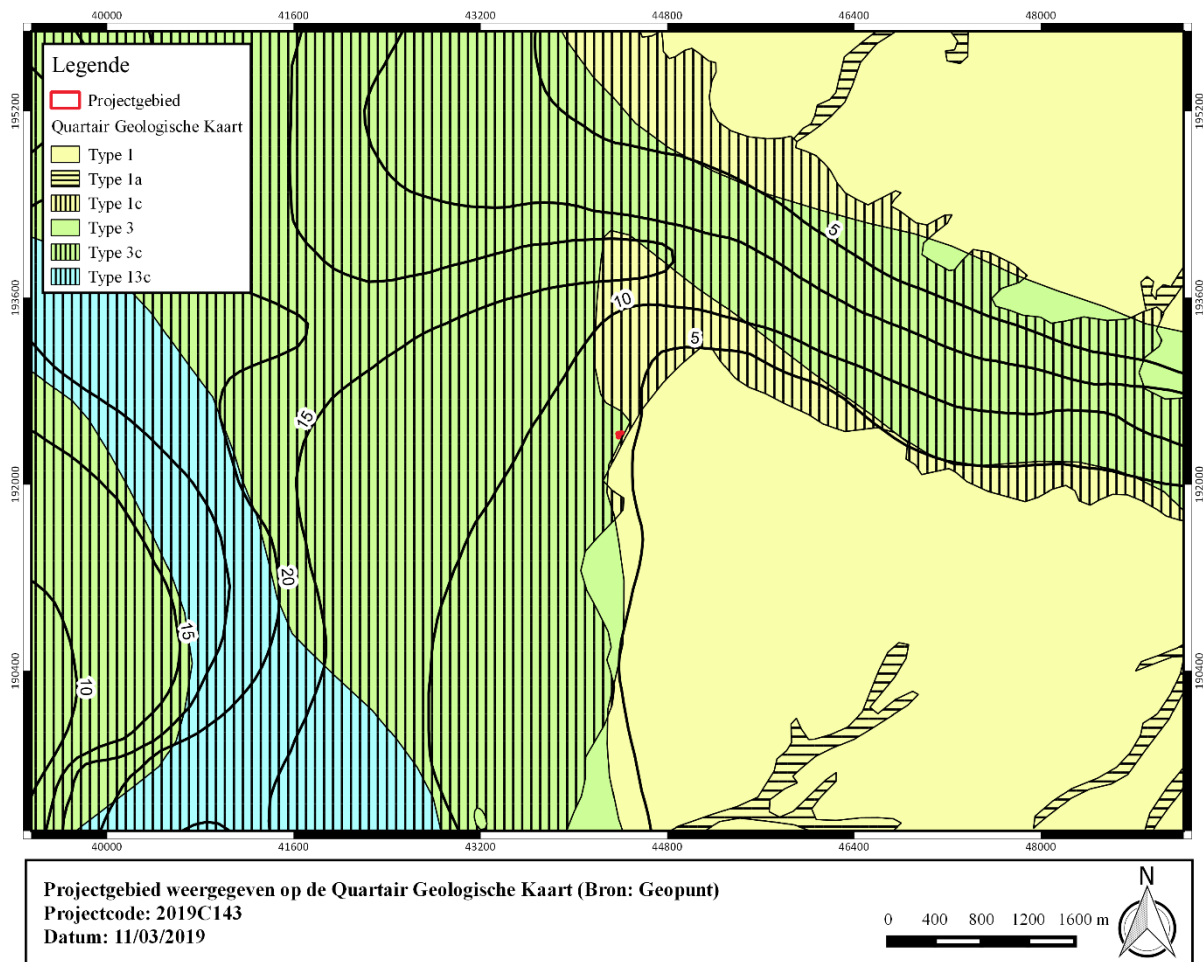

Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het Quartair Type 3c. Het bestaat uit een basis van fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan gevolgd door een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen. Binnen deze afzetting kunnen mogelijks hellingsafzettingen van het Quartair voorkomen. Lokaal kan deze eolische afzetting afwezig zijn. De top bestaat uit een getijdenafzetting (marien en estuarien) van het Holoceen.

Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.2 Historische en archeologische voorkennis

1.4.2.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

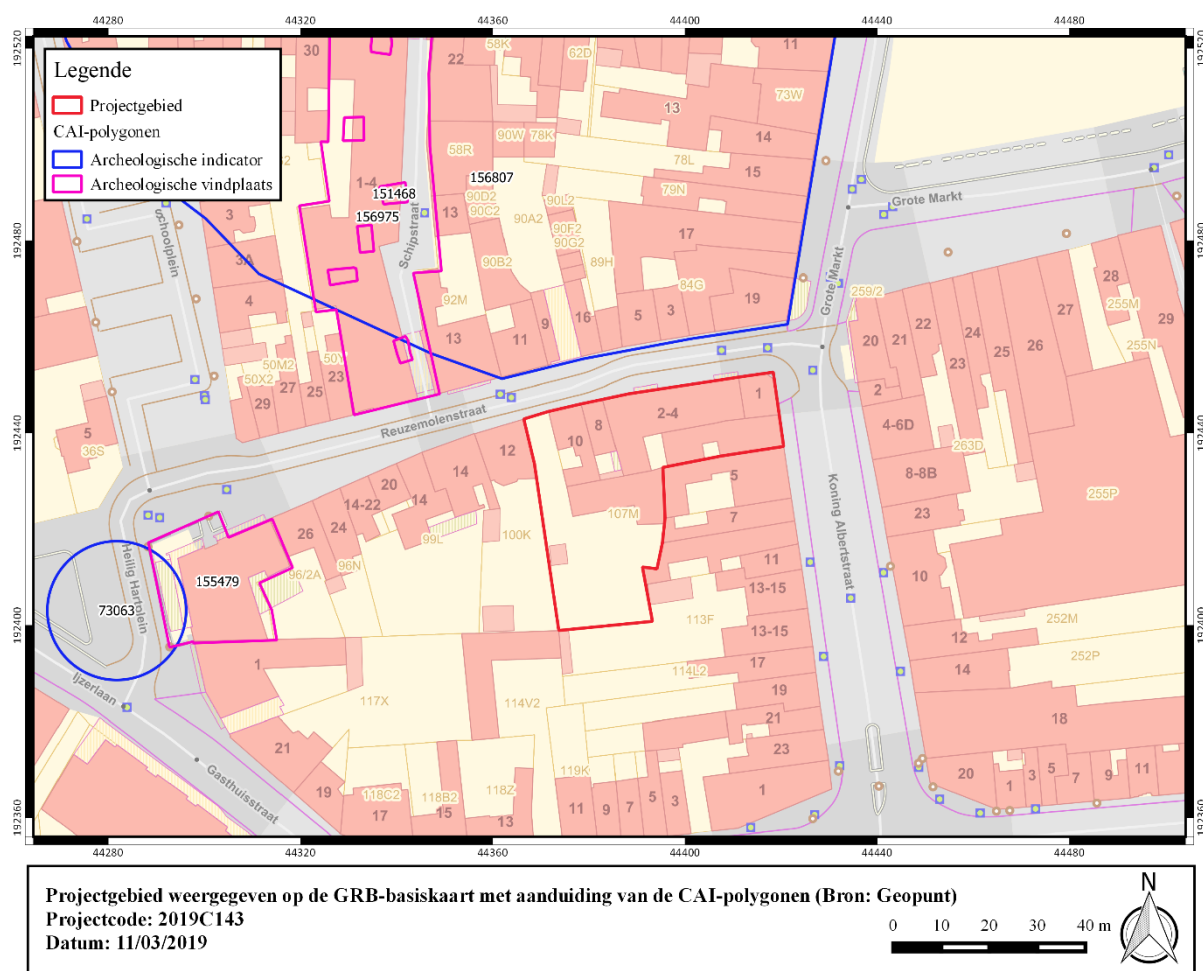
Ten noordoosten van het plangebied werd op de Grote Markt van Diksmuide tussen 15 en 30 juni 2016 een archeologische prospectie uitgevoerd onder leiding van Janiek De Gryse (Ruben Willaert BVBA). Het prospectieonderzoek, waarbij de gracht van de pre-stedelijke nederzetting werd aangesneden, gaf een nieuwe inkijk in het stadswordingsproces van Diksmuide. Diksmuide wordt in de historische bronnen voor het eerst vermeld in 1089, maar het is duidelijk dat de wortels van de stad ouder kunnen zijn.

In 2011 voerde Ruben Willaert BVBA een opgraving uit tussen de Reuzemolenstraat en de Generaal Baron Jacquesstraat (Gouden Leeuw-site). Tot de oudste sporen behoort een brede, oost-west georiënteerde gracht die in het noordelijke deel van het plangebied werd aangesneden. Rekening houdende met de historisch-topografische gegevens, werd de grachtstructuur in verband gebracht met de pre-stedelijke kern uit de 11de eeuw of de 9de-eeuwse “burcht”-gracht.

De gracht en de kuilen werden tijdens fase 2 gedempt en genivelleerd. Over het volledige opgravingsareaal werd net boven de moederbodem een ophogingspakket vastgesteld, dat aan de hand van het aangetroffen vondstenmateriaal te dateren is in de late 12de/vroeg 13de eeuw. Deze resultaten zijn gelijkaardig aan de waarnemingen die tijdens de prospectie op de Grote Markt gedaan werden.

Figuur 16. Lokalisatie gracht, aangetroffen tussen de Generaal Baron Jacquesstraat (links) en de Reuzemolenstraat (rechts) (PYPE, BONCQUET & DE GRYSSE 2011, fig. 18)

Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de CAI-polygonen (bron: Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

151468	Mechanische prospectie (2010); NK: 15 meter Volle middeleeuwen: In het profiel van de proefputten was een organisch zwart pakket aanwezig (veel aardewerk, dierlijk bot, hout en leer): waarschijnlijk een volmiddeleeuws ophogingspakket dat ook op de Grote Markt werd aangetroffen. Daaronder derde archeologische niveau dat teruggaat tot de 12de eeuw. Late middeleeuwen: Verschillende bakstenen en houten structuren / paaltjes, die duiden op bewoning op het terrein rond de 15de eeuw. Bron: Heyvaert, B.; Van Hove, S.; Acke, B., 2010. Archeologische prospectie Reuzemolenstraat Diksmuide (prov. West-Vlaanderen). Basisrapport - oktober 2010, onuitgegeven rapport.
155479	Onbepaald; NK: 15 meter Late middeleeuwen: twee, haaks op elkaar staande grachtgedeelten: - oudste gracht: OW-richting en omsluit vermoedelijk het areaal tussen de

	Handzamevaart en de Reuzemolenstraat, Grote Markt en Debreyne-Peellaertstraat. In de vulling: 13de-eeuws schervenmateriaal. Bron: Dewilde, M. 2000: Archeologisch noodonderzoek in de Diksmuidse binnenstad (W.-Vl.), <i>Archaeologia Mediaevalis</i> 23, 55.
156975	Opgraving (2011); NK: 15 meter Volle middeleeuwen: oost-west georiënteerde gracht met beschoeiing, mogelijk 12 m breed (gaat mogelijk terug op de 9de-eeuwse burchtgracht en de gracht rond de pre-stedelijke kern van de 11de eeuw), waarschijnlijk werd de gracht helemaal opgegeven na voltooiing van de nieuwe stadsgracht, aangelegd tussen 1270 en 1359 - een groot aantal kuilen: terrein was vrij intensief aangewend voor de extractie van het onderliggende substraat (klei), dit kan in verband gebracht worden met bv de bereiding van huttenleem of bepaalde artisanale activiteiten zoals pottenbakken - ophogingspakket net boven de moederbodem uit de 12de - 13de eeuw met veel vondstmateriaal - ophoging van het terrein en indeling ervan in bouwkavels ahv greppelstructuren (vanaf late 12de eeuw of vroege 13de eeuw) - het zogenaamde "zwarte" pakket is geen homogeen organisch pakket, maar een opeenvolging van verschillende pakketten verspitte moederbodem en organische (mest)pakketten, die in meerdere fasen tot stand gekomen zijn vanaf de late 12de - vroege 13de eeuw tot de late middeleeuwen (dus de delen van het terrein van de pre-stedelijke kern werden opgegeven, genivelleerd en opgenomen binnen de verdere "stads"uitbreiding – aardewerk – textielfragmenten, dierlijk bot, leerfragmenten, glas Late middeleeuwen: tonwaterputten – riolering – waterput – beerput Bron: Pype, P., Boncquet, T. & De Gryse, J. 2011: Archeologisch onderzoek op de Gouden Leeuw-site (Diksmuide, prov. West-Vlaanderen), onuitgegeven rapport Ruben Willaert bvba, Lapeirre woningbouw bvba.

II. Archeologische indicatoren

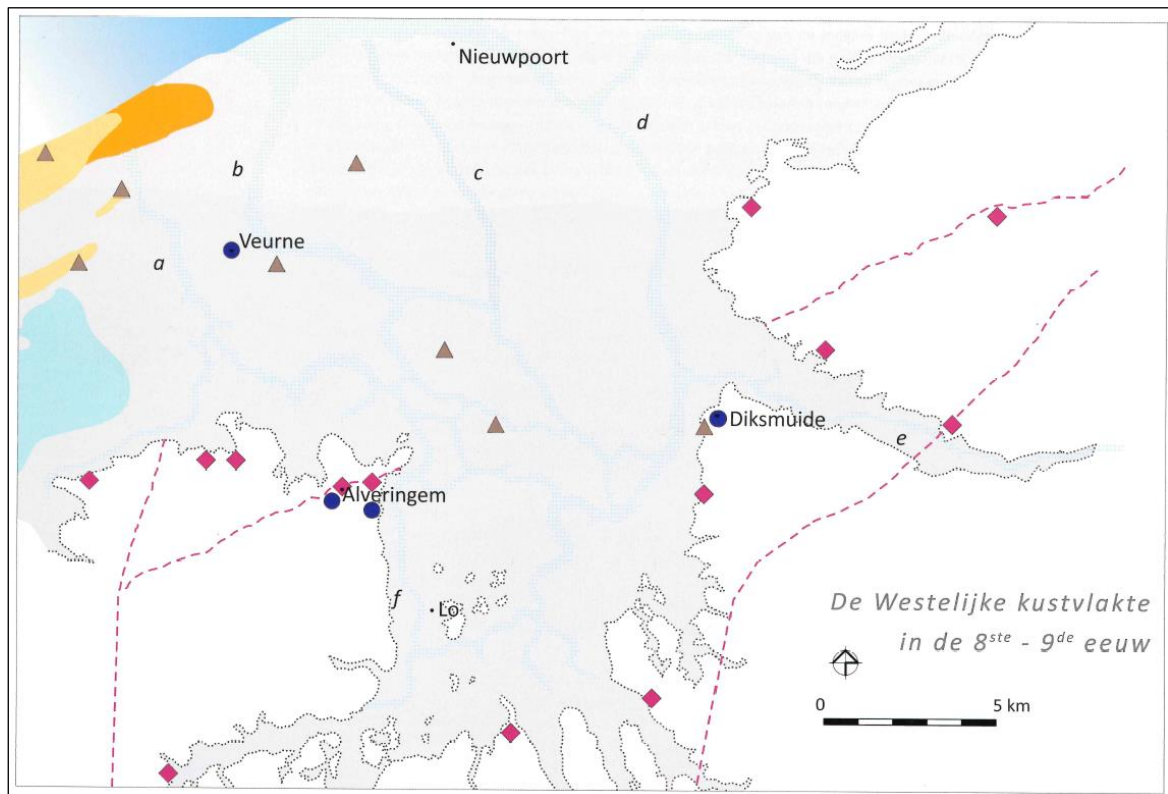
Historisch-cartografische en iconografische data

73063	Indicator cartografie; NK: 150 meter Middeleeuwen: molen
156807	Indicator cartografie; NK: 15 meter Middeleeuwen: circulaire vorm in het stratenplan

1.4.2.2 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

In het verleden werd de hypothese geformuleerd dat in Diksmuide, net zoals bijvoorbeeld in Veurne, Souburg en Middelburg, in de 9de eeuw een ronde vluchtburcht opgericht werd als onderdeel van de zgn. *castella recens facta*³. Deze burchten (*castella*) maakten volgens deze hypothese deel uit van een verdedigingslinie tegen de invallen van de Noormannen. Ze waren ingeplant langs de kreken, die gebruikt werden om het land binnen te dringen. In Diksmuide werd de burcht ten westen van de Grote Markt gelokaliseerd, op basis van littekens in het straten- en perceleringspatroon op de Popp-kaart uit het midden van de 19de eeuw. De Karolingische oorsprong van Diksmuide kon echter tot op de dag van vandaag op geen enkele manier bevestigd worden⁴.

Figuur 18: De westelijke kustvlakte in de 8e -9e eeuw (bron: Termote, J. 2011. De bedijkingshistoriek van de Ijzer- en Handzamevallei, in: Zwaenepoel, A. & Verhaeghe, F; 2011. De Broeken van de Handzamevallei, Agentschap Natuur en Bos, p.18).

Na de grote overstromingen van 1014 en 1042 ontstond in de loop van de 11de eeuw een kleine nederzetting op de rand van het overstromingsgebied, ter hoogte van de monding van enkele kreken⁵. Algemeen kan gesteld worden dat de eerste bewoners zich zo dicht mogelijk bij het overstromingsgebied vestigden, ter hoogte van de uitloper van de Midden-West-Vlaamse heuvelrug. Waarschijnlijk is de huidige Vismarkt het centrale marktplein in deze pre-stedelijke nederzetting. Verdere informatie m.b.t. de omvang, de begrenzing of de inrichting van de

³ VAN WERVEKE 1965; DE MEULEMEESTER 1986; Veurne: DE MEULEMEESTER 1979B; DE MEULEMEESTER 1980; DE MEULEMEESTER 1981; DE MEULEMEESTER 1982; Oost-Souburg: TRIMPE BURGER 1975; Middelburg: TRIMPE BURGER 1964; Diksmuide: DE MEULEMEESTER 1981.

⁴ J. Termote schreef in het artikel *Dankzij de dijken. De bedijkingsgeschiedenis en de inname van de Westelijke kustvlakte van Vlaanderen: Tegen de hypothese van de circulaire versterking in Diksmuide kunnen we toch enkele bedenkingen formuleren. Het litteken beperkt zich tot een kwart van een cirkel en deze is dan nog bepaald door de loop van de Handzamevaart, die hier de zandleem rondt. Er zijn ook geen sterke aanwijzingen voor een kruisstraat, die dergelijke ronde burgen gewoonlijk onderverdeelde en waarvan het voorkomen hier kunnen veronderstellen, gezien het prestedelijke karakter van de nederzetting. Anderzijds valt de strategische ligging van de plaats in de toenmalige IJzergolf niet te ontkennen... maar ook hier kunnen andere, meer landinwaarts gelegen versterkingen de rol hebben vervuld of overgenomen. We denken hier aan Werken-site hogen Andjoen- en Woumen-versterking rond de kerk-waar wel aanwijzingen zijn voor nederzettingen in deze periode van de 2de helft van de 9de eeuw (TERMOTE 2008, noot 16).*

⁵ DE MEULEMEESTER 1986, 83; DEWILDE 1986, 135-137.

nederzetting ontbrak. Enkele recente archeologische onderzoeken bieden desalniettemin een eerste beeld (zie 1.4.2.1).

De nederzetting treedt pas op het einde van de 11de en het begin van de 12de eeuw echt op het voorplan⁶. Vanaf het einde van de 11de eeuw heeft Diksmuide een zeehaven aan de IJzergolf⁷. De monding van de IJzer drong op dat ogenblik nog zeer diep het binnenland in⁸. Het belang van deze haven nam reeds op het einde van de 12de eeuw af door inpoldering en verzanding. In 1163 werd iets verder stroomafwaarts een nieuwe haven gesticht op initiatief van de graaf van Vlaanderen: Nieuwpoort⁹.

De evolutie van kleine, agrarische nederzetting naar pre-stedelijke kern blijkt o.a. ook uit het feit dat in 1089 een kapel voor de lokale bevolking werd opgericht, afhankelijk van de moederkerk te Esen¹⁰. Deze datum is volgens de meeste onderzoekers de eerste vermelding van Diksmuide in de historische bronnen. Ook de installatie van de heren van Esen als burggraven van Diksmuide op het einde van de 11de eeuw door de graaf van Vlaanderen getuigt van de toenemende status van de nederzetting¹¹. Na de moord op Karel de Goede in 1127 komt de nederzetting in handen van de heren van Beveren-Waas¹².

Op basis van de historische bronnen en de huidige percelering wordt ten noorden van de Sint-Niklaaskerk en ten oosten van de bewoning een tweeledige mottestructuur gesitueerd. Er wordt aangenomen dat deze op het einde van de 11de eeuw opgericht werd door de heren van Esen (Ingelram I) en na de moord op Karel de Goede overging op de heren van Beveren-Waas¹³.

De Deventerkaart uit het midden van de 16de eeuw lijkt de hypothese dat er zich ten noorden van de Sint-Niklaaskerk een motte situeerde, te ondersteunen. Terwijl de stad binnen de omwalling van 1359 (zie verder) nagenoeg volledig volgebouwd is, blijft het perceel ten noorden van de Sint-Niklaaskerk grotendeels onbebouwd. Binnen dit ommuurde domein komt een verhevenheid voor, gekenmerkt door bebouwing met leien bedaking. Op basis van de proporties die de schilder aan deze gebouwen toekende, kan afgeleid worden dat de bebouwing een bepaalde status had. De blauwe bedaking suggereert bovendien een openbare functie. De stadsrekeningen vermelden dat het domein van de heren van Diksmuide zich situeert bij de Noordstraat¹⁴ (huidige De Breyne Peelaertstraat) en aan noordelijke zijde begrensd wordt door de Handzamevaart¹⁵. Verder wordt vermeld dat in 1530 in het midden van de oostelijk muur een poort voorkwam, die voorzien was van de wapenschilden van de keizer, de stad en de heer van Diksmuide¹⁶. Het geknikte tracé van de Kwadestraat lijkt een bijkomend argument voor de

⁶ Voor de socio-economische dynamiek die een invloed had op het ontstaan van de steden kan verwezen worden naar VERHULST 1999, 68-118 en 119-156.

⁷ DEGRYSE 1947. Reeds in het begin van de 12de eeuw geeft Graaf Robrecht II van Jeruzalem aan de abdij van Broekburg uit Noord-Frankrijk het tiende op de nieuw gevormde schorren langs de IJzer te Diksmuide. De abdij zal vanuit dit punt de IJzermonding strooksgewijs bedijken (<https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/121990>).

⁸ Diksmuide vormt naast Gistel het uiterste punt van het IJzerestuarius.

⁹ DEGRYSE 1947, 15-36.

¹⁰ DE MEULEMEESTER 1984, 6. Esen was de moederparochie. Op basis van de kadasterkaarten kan aangetoond worden dat het territorium van Diksmuide weggesneden werd uit dat van Esen (DE MEULEMEESTER 1986, 83; DEWILDE 1986, 138).

¹¹ DEWILDE 1986, 140. De vestiging van de heren van Esen te Diksmuide ligt in de lijn van de oprichting van de kasselrijen en de aanduiding van de burggraven ("castellani") onder de graven Boudewijn IV (988-1035) en Boudewijn V (1035-1067) (DE MEULEMEESTER 1984, 7).

¹² Sommige onderzoekers gaan ervan uit dat de nederzetting tussen 1191 tot 1429 in handen van de heren van Beveren-Waas was. Anderen plaatsen dit iets vroeger, nl. vanaf het midden van de 12de eeuw (<https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/121990>).

¹³ De oprichting van de motte werd in het verleden ook gelinkt aan de heren van Beveren-Waas (DE MEULEMEESTER 1984, 8). De eerste heer van Beveren, Diederik (1120-1148) wiens zoon Jordaen, burggraaf van Diksmuide wordt, liet een motte opwerpen in Beveren (de Singelberg) (DE MEULEMEESTER 1978; DE MEULEMEESTER 1979A). Vermits motteversterkingen in deze periode in tal van Vlaamse steden opgericht werden en vermits de heren van Beveren vasthouden aan de mottetraditie, lijkt het aannemelijk dat ze ook in Diksmuide een mottekasteel hebben opgericht (<https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/121990>).

¹⁴ DEWILDE 1986, 142. Stadsrekening 1446-1447.

¹⁵ DEWILDE 1986, 142. Stadsrekening 1461-1462.

¹⁶ DEWILDE 1986, 142. Stadsrekening 1530-1531.

lokalisering van de motte op deze locatie. Mogelijk is de knik het gevolg van de aanleg van de straat op de gedempte gracht rond het opperhof.

Ondanks het feit dat Nieuwpoort de plaats van Diksmuide ingenomen had als havenstad, groeide de bewoningskern in de 12de en 13de eeuw toch verder uit tot een bloeiende stad. Dit wordt o.a. geïllustreerd door de toekenning van stadsrechten rond het midden van de 12de eeuw¹⁷. De evolutie van de status van Diksmuide wordt volgens J. De Meulemeester weerspiegeld in de terminologie die in de historische bronnen wordt gehanteerd¹⁸. In een oorkonde van 1120 wordt Diksmuide nog omschreven als *oppidum* (versterking). In een oorkonde van 1127 wordt Diksmuide omschreven als *portus* (stad)¹⁹. Ook de onafhankelijkheid van de parochie Diksmuide in 1144 wijst op het stedelijk aanzien van de bewoningskern²⁰.

Wanneer het stadsareaal voor het eerst versterkt werd, daarover bestaat nog heel wat onenigheid. Sommige onderzoekers plaatsen de aanleg van de eerste laatmiddeleeuwse stadsversterking in het begin van de 13de eeuw. In deze periode liep de spanning tussen Vlaanderen (Ferrand van Portugal) en Frankrijk (Filips II August) hoog op en werden de steden van het westkwartier in 1213-1214 in staat van verdediging gebracht²¹. Anderen situeren de versterking van de stad eerder op het einde van de 13de eeuw, meer bepaald tussen 1270 en 1299²².

Waarschijnlijk waren de eerste stadsversterkingen eerder 'primitief' van aard en moet gedacht worden aan een versterkingsgracht en een aarden wal met een palissade en/of een doornhaag eerder dan een stenen weermuur²³. Waarschijnlijk waren de stadspoorten enkel een onderbreking in de wal en een brug over de gracht. De contouren van de eerste stadsversterking corresponderen vermoedelijk min of meer met de tweede omwalling, aangelegd in 1359. De versterking vertoont enkel aan westelijke zijde enkele onregelmatigheden. Deze zijn waarschijnlijk het gevolg van natuurlijke elementen, bijvoorbeeld geulrestanten.

¹⁷ In 1163 verleent graaf Filips van de Elzas in een keure aan de nieuwe havenstad Nieuwpoort 'dezelfde' vrijheden als Diksmuide (DEGRYSE 1947, 16). *Terwijl de stadsrechtverlening voor gestichte steden vaak het begin van de stadswording markeert, is zij voor de langzaam gegroeide stedelijke nederzettingen eerder de afsluiting van een ontwikkeling* (RENES 2008, 19).

¹⁸ DE MEULEMEESTER 1984, 6.

¹⁹ In een oorkonde uit 1273 wordt Vlaardingen (NL) *oppidum* genoemd, wat volgens P. Henderikx verwijst naar 'stad' (HENDERIKX 2008, 52).

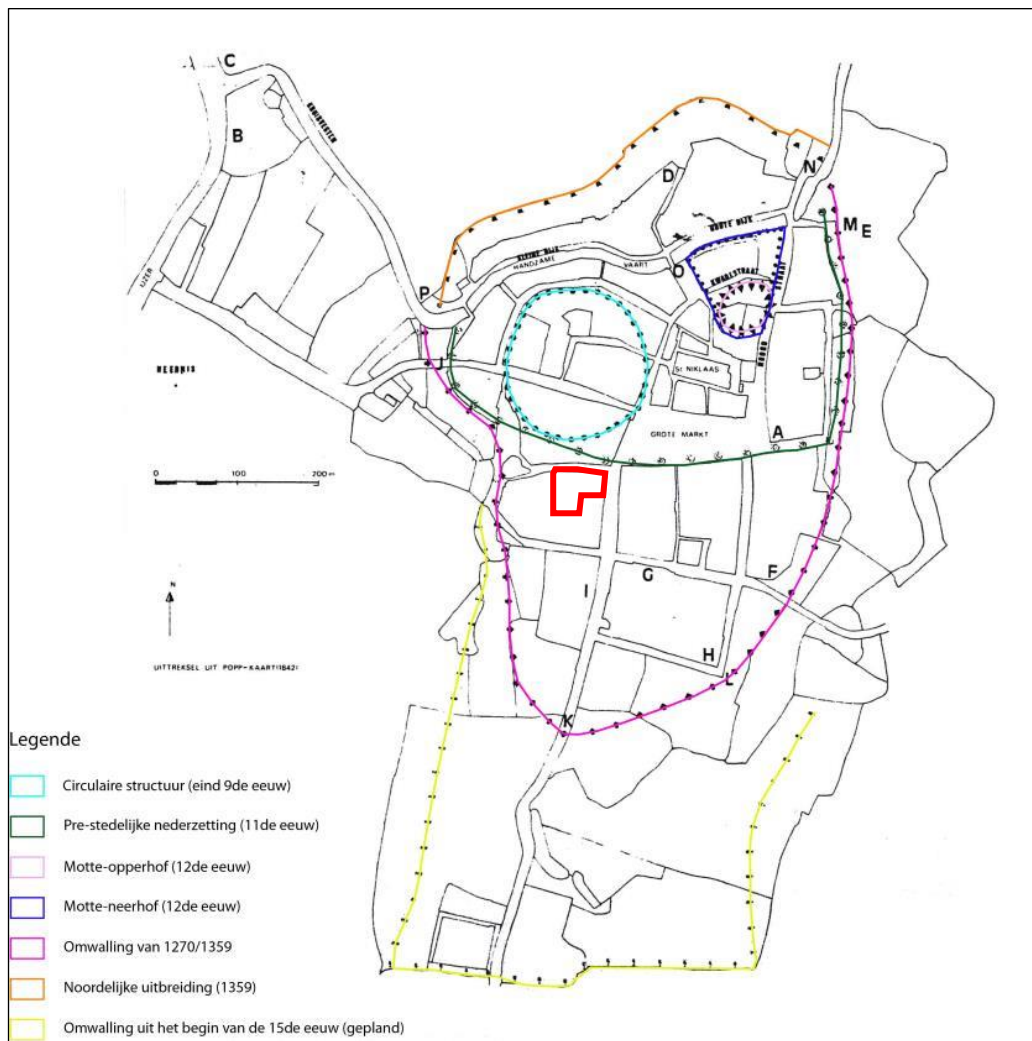
²⁰ De kerk wordt als zelfstandige parochiekerk gewijd door de bisschop Milo van Terwaan en onder de bescherming van Sint-Niklaas geplaatst (<https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/121990>). Het zelfstandig worden van de parochie in 1144 wijst enerzijds op een toename van mensen en anderzijds van het belang van de nederzetting (DE MEULEMEESTER 1986, 83).

²¹ TERMOTE 2000, 80.

²² De aanleg van de versterking moet mogelijk gezien worden in het licht van de onenigheden tussen de graaf en Philips de Schone, de koning van Frankrijk. De vrees bestond immers dat de Fransen gewapenderhand zouden optreden. De inname van Diksmuide in 1299 door de Fransen toont aan dat deze vrees niet volledig ongegrond was (DEWILDE 1986, 144).

²³ DEWILDE 1986, 144.

Figuur 19: Reconstructie van de stadsontwikkeling op de kadaasterkaart van Popp. Het plangebied (rood) situeert zich binnen de omwalling van 1270/1359. (Dewilde, 1986).

Binnen deze 13de-eeuwse versterking werd de Grote Markt het nieuwe centrale marktplein. Aan oostzijde van dit marktplein ontstonden op het einde van de 13de eeuw heel wat belangrijke gebouwen, zoals de lakenhalle/schepenhuis²⁴. Ook het nieuwe stadsdeel ten zuiden van de Grote Markt werd binnen de 13de-eeuwse omwalling opgenomen. Het regelmatige dambordpatroon ten zuiden van de Grote Markt is duidelijk het gevolg van een rationele planning.

De stichting van het begijnhof (1273) en de vermelding van de Huidevettersdijk wijzen erop dat de bewoning in de 13de eeuw ook aan de overzijde van de Handzamevaart voorkwam.

In de 14de eeuw nam het belang van Diksmuide af. Dit is onder andere af te leiden uit het feit dat de stadsversterking van 1359 na de plundering van de stad door de Engelsen en de Gentenaren in 1380 niet onmiddellijk werd hersteld²⁵. Het verval is onlosmakelijk verbonden met de teloorgang van de lakenindustrie in deze periode en de algemene economische malaise²⁶.

²⁴ Ca. 1271. Andere auteurs situeren de lakenhalle op de toenmalige Zwijnmarkt, nu het Invalidenplein (<https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/121990>).

²⁵ DEWILDE 1986, 145.

²⁶ T.g.v. de honderdjarige oorlog werd de aanvoer van Engelse wol en de export van Vlaams laken sterk bemoeilijkt of zelfs onmogelijk gemaakt. Bovendien vonden de handelaars steeds vaker goedkopere arbeidskrachten buiten de stadsmuren (DEWILDE 1986, 145).

Desondanks wordt in het begin van de 15de eeuw de voorbereiding gestart voor de aanleg van een nieuwe stadsversterking. Deze sloot in de vorm van een rechthoek aan op de oost- en westzijde van de stad. Dankzij deze heraanleg zou het stadsareaal met 1/3 uitgebreid worden. De uitbreiding was een poging om de lakennijverheid nieuw leven in te blazen en nieuwe arbeiders aan te trekken binnen een nieuwe, omwalde nederzetting. De stadsrekeningen maken tussen 1404 en 1414 melding van ingrepen, die verbonden zijn met de aanleg van de nieuwe stadsversterking. Daarna beperkt men zich tot het consolideren van de versterking van 1359. Vermoedelijk is dit te verklaren door de slechte financiële situatie van de stad en het feit dat de verwachte bevolkingstoename in realiteit veel minder groot was.

De historische bronnen vermelden dat de heer van Diksmuide in het begin van de 15de eeuw een kasteel liet bouwen op de eigenlijke samenvloeiing van de IJzer en Handzamevaart. Het betreft een omgracht, vermoedelijk vierkant complex²⁷. De huidige benaming Kasteelstraat verwijst nog steeds naar deze versterking. De iconografische bronnen tonen dat het om een tweeledig domein gaat. Het hoofdgebouw kon gedeeltelijk onderzocht worden tijdens archeologisch onderzoek, uitgevoerd door het toenmalige IAP in 2003. De archeologische data lijken de datering te ondersteunen.

²⁷ DEWILDE, PYPE & WYFFELS 2004, 84.

1.4.2.3 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

De Deventerkaart toont duidelijk het dambordpatroon van de 13^e-eeuwse zuidelijke uitbreiding van de stad. Dit dambordpatroon wijst op het feit dat de uitbreiding planmatig verliep vanaf de Grote Markt, en geënt op de Ieperstraat.

De Deventerkaart geeft duidelijk aaneengesloten rijbebouwing weer binnen de grenzen van het projectgebied. Het verloop van de huidige Reuzemolenstraat en Koning Albertstraat is reeds weergegeven. Aan het westelijke uiteinde van de Reuzemolenstraat staat een molen afgebeeld, wat meteen ook de straatnaam verklaart.

De Sanderuskaart uit het midden van de 17^e eeuw geeft tevens bebouwing weer binnen het plangebied. Deze bebouwing concentreert zich aan de straatzijden van de huidige Reuzemolenstraat en Koning Albertstraat. Binnen het projectgebied situeert zich tevens een verheven gebouw met toren, aangeduid op de kaart als Sint-Jorishof.

Op het plan van Martinus Haecke uit 1716 is er duidelijk bebouwing waar te nemen langsheen de Koning Albertstraat en de Reuzemolenstraat. Het centrale deel van het bouwblok staat gekarteerd als tuinzone. De bebouwing op het plan van Martinus Haecke is aaneengesloten en twee etages hoog. Op het plan is ook duidelijk de toren van het Sint-Jorishof weergegeven.

Het Sint-Jorishof is vermoedelijk de verblijfplaats van de schuttersgilde ‘de Sint-Jorisgilde’, waarvan de leden de kruisboog of de voetboog hanteerden. In de stadsrekeningen van 1421 en 1422 krijgen de twee schuttersgilden een duidelijke identiteit en worden sindsdien vermeld onder voornoemde eigenaam. Dit gebouw heeft dus mogelijk een laatmiddeleeuwse oorsprong. In de 19^e eeuw verdween de Sint-Jorisgilde voorgoed.²⁸

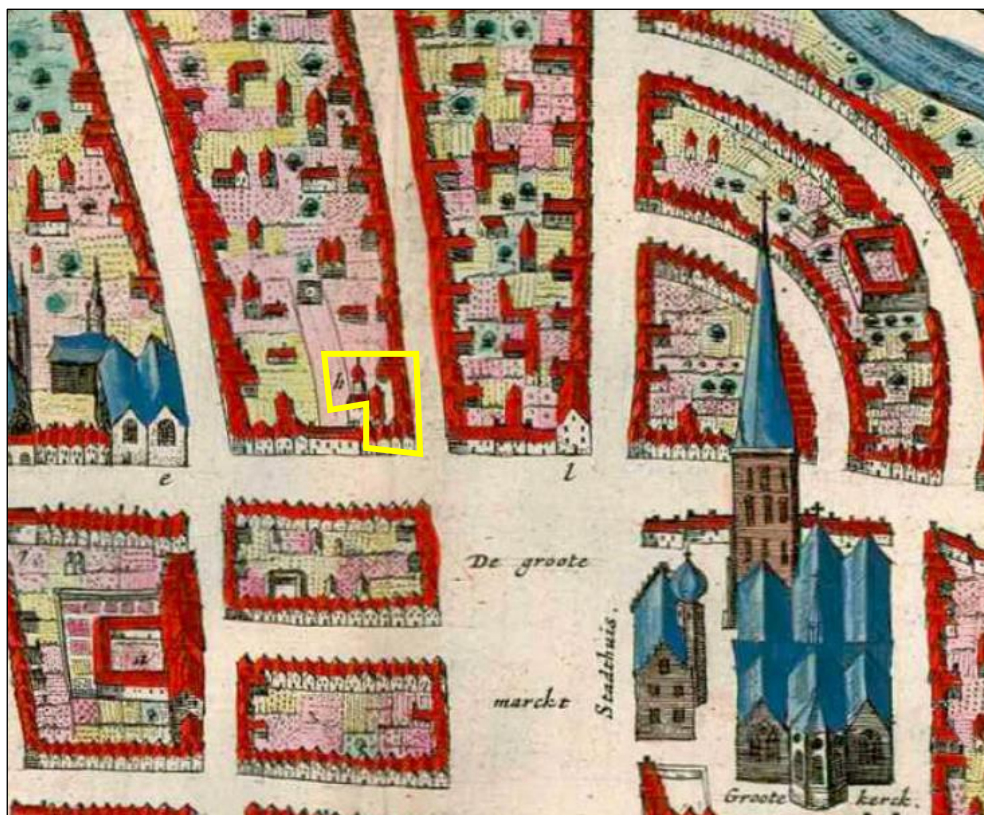
Op de Ferrariskaart dient het plangebied iets oostelijker gesitueerd te worden, op de hoek van de Koning Albertstraat en de Reuzemolenstraat. De Ferrariskaart beeldt bebouwing en een tuinzone af binnen de contour van het plangebied.

De 19^e-eeuwse cartografische bronnen geven duidelijk bebouwing weer binnen de projectgrenzen. Het betreft een aaneengesloten huizenrij langsheen de noord- en oostzijde van het plangebied. De footprint van de gebouwen komt reeds grotendeels overeen met de huidige toestand. Het huidige centrale gebouw is nog niet weergegeven. De topografische kaart van 1883 en 1911 geven een gelijk beeld weer.

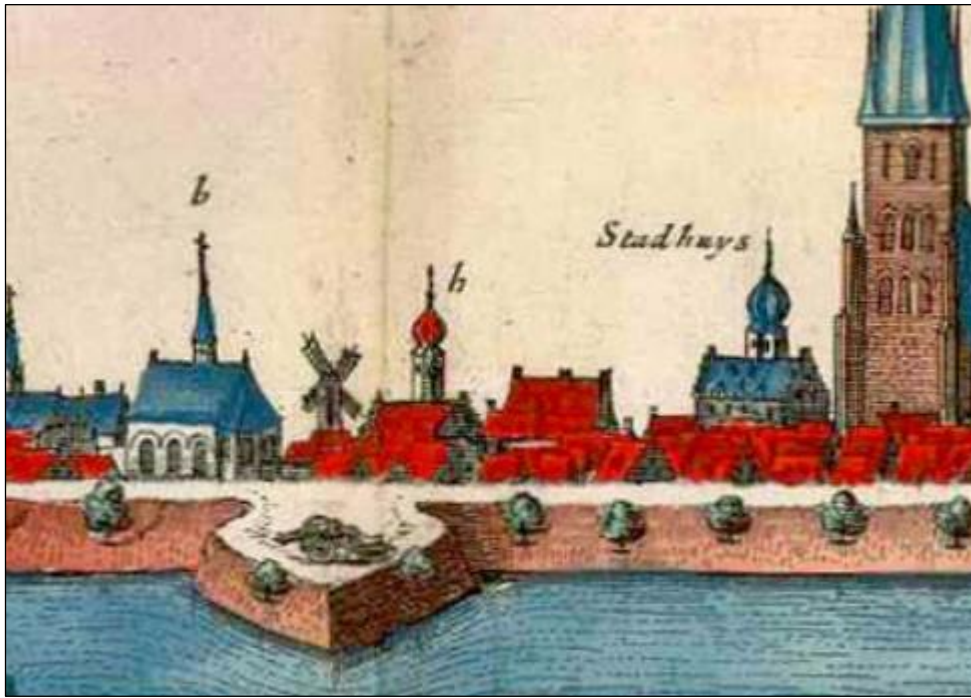
²⁸ Contact met Chris Vandewalle op 13/03/2019 (stadsarchief Diksmuide).

Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Deventerkaart, ca. 1560 (Bron: KBR).

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de kaart van Vedastus Du Plouich, ca.1640 (Bron: Universiteitsbibliotheek Gent).

Figuur 22: Het Sint-Jorishof aangeduid met de letter 'h' op de kaart van Vedastus Du Plouich., ca. 1640 (bron: Universiteitsbibliotheek Gent).

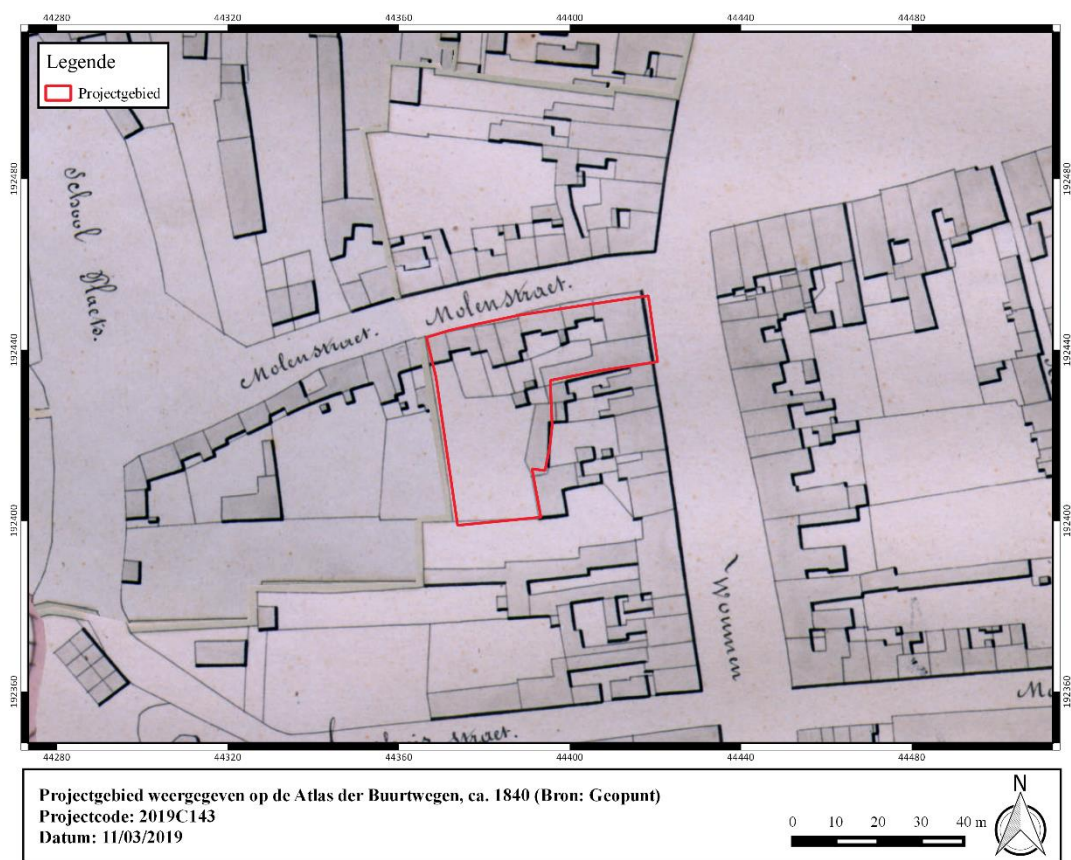
Figuur 23: Plan van Martinus Haecke, 1716 (bron: Stadsarchief Diksmuide).

Figuur 24: Detail uit het plan van Martinus Haecke, 1716 (bron: Stadsarchief Diksmuide).

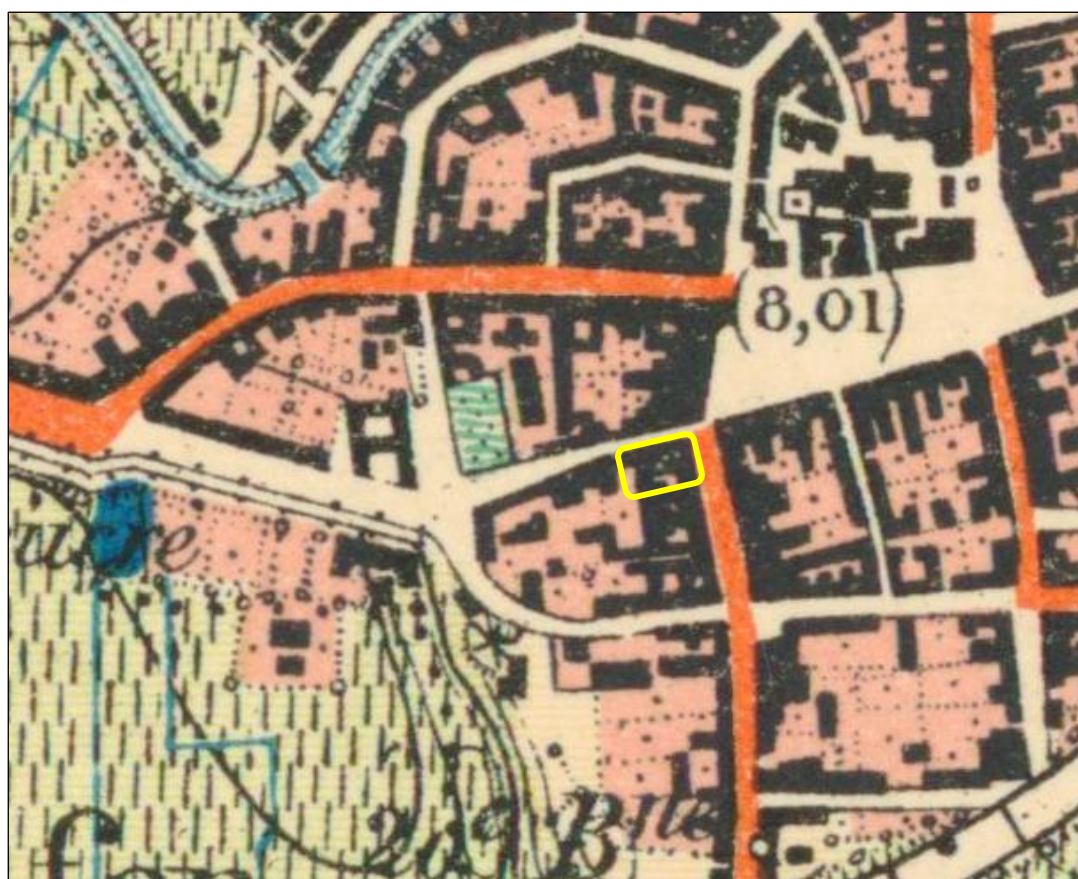
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (bron: Stadsarchief Diksmuide).

Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van 1883 (bron: Cartesius).

Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van 1911 (bron: Cartesius).

Op 10 oktober 1914 veroveren de Duitsers Antwerpen en trekken de Belgische, Franse en Britse troepen zich terug. Terwijl de Eerste, Tweede en Vierde Divisie zich stationeren achter de IJzer, positioneert de Derde Divisie zich als reserve ter hoogte van Lampernisse. De IJzerslag barst los op 18 oktober 1914 waarbij de Duitsers een massale aanval forceren over een front van 100 kilometer om de haastig geïnstalleerde Belgische voorlinie en voorposten op de rechteroever van de IJzer in te nemen.

Op 20 oktober 1914 is het enkel nog Diksmuide die stand weet te houden op de oostelijke oever van de IJzer. De stad ligt onder zwaar Duits artillerievuur en wordt gedurende drie weken verdedigd door een Franse brigade marinefuseliers en Belgische eenheden. De eerste bestormingen (o.a. vanuit het Praatbos) worden afgeslagen. Op 21 oktober wordt de stad heel heftig gebombardeerd en verschillende malen door de Duitsers bestormd.

Op de nacht van 23 op 24 oktober steken de Duitse troepen massaal de IJzer over, en naderen ze de stad tot op 2 kilometer afstand. De slag om de IJzer neemt catastrofale vormen aan en een terugtocht naar de Lovaart wordt overwogen. Wanneer de Duitse aanval echter stilvalt bij gebrek aan reserves kan het Belgische leger de terugtrekking tot aan de spoorweg Nieuwpoort-Diksmuide voorbereiden. De opzichter van de Noordwatering; Karel Cogge, werkt een plan uit voor de inundatie van het gebied tussen de IJzer en de verhoogde spoorwegberm. Na verschillende pogingen tot Duitse doorbraak, lijkt de inundatie op de nacht van 30 tot 31 oktober uiteindelijk geslaagd, wanneer de Duitsers hun loopgrachten tussen de IJzer en de spoorweg verlaten. Op 10 november 1914 komt het Belgische bruggenhoofd Diksmuide o.l.v. admiraal Ronarc'ch desalniettemin ten val. De meeste van de ca. 3800 inwoners zijn de stad reeds ontvlucht. Gedurende de Eerste Wereldoorlog zal Diksmuide in Duitse handen blijven en wordt de stad tot puin herleid door beschietingen en bombardementen van de Belgische artillerie.

Hierop volgt een vier jaar lange stellingenoorlog. Gedurende deze 4 jaar situeert Diksmuide zich aan de frontlijn. Vanaf 28 september zet het Belgische leger het bevrijdingsoffensief in. Bij Diksmuide wordt een omsingelingsbeweging uitgevoerd en stad komt op 29 september in handen van het 18de Linieregiment.^{29 30}

De loopgravenkaart geeft geen loopgraafsegmenten weer binnen de projectgrenzen. Mogelijk situeert zich binnen de contour van het plangebied wel een observatiepost. De Koning Albertstraat is met prikkeldraad versperd.

Figuur 30: Projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart, september 1918 (10-Armee-Belge-04-Oostkerke-0918 and surroundings).

²⁹ Inventaris Onroerend Erfgoed

³⁰ DE VOS, SIMOENS, WARNIER & BOSTYN 2014, 157-177.

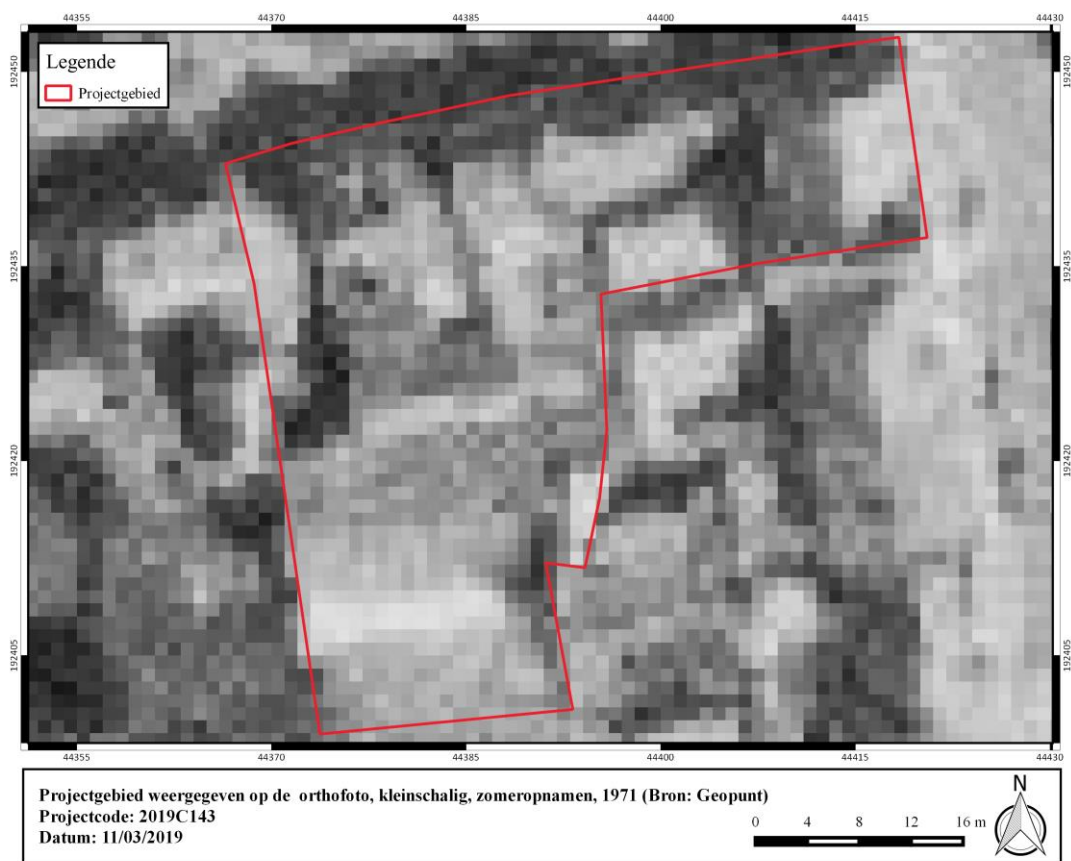

1.4.2.4 Huidige gebruik en verstoringen

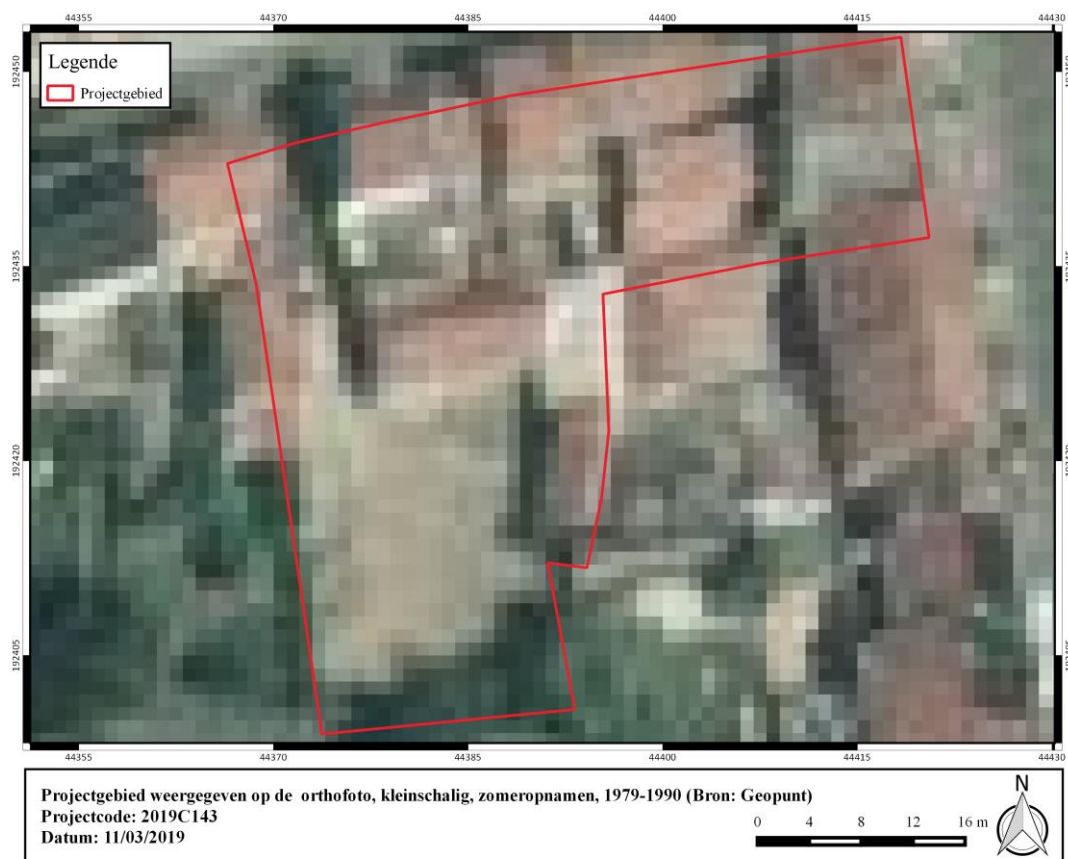
De orthofotosequentie geeft een beperkte evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied.

Op heden is ca. 835 m² van het terrein bebouwd.

Het noordelijk deel van het plangebied is quasi integraal bebouwd. In de huidige toestand staat in de Koning Albertstraat een woning met handelspand (ca. 164 m²). Deze is vooraan onderkelderd over de breedte van het gebouw (ca. 40 m²).

Figuur 31: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

Figuur 32: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

Figuur 33: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 34: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalgig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 35: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalgig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de sloop van de huidige bebouwing en de realisatie van een nieuwbouwproject op de hoek van de Reuzemolenstraat en de Koning Albertstraat. De geplande werken hebben betrekking op een oppervlakte van 1526 m². Het plangebied is gelegen binnen de vastgestelde archeologische zone van de historische stadskern van Diksmuide, precies ten zuidwesten van de Markt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt.

Landschappelijk is het plangebied gelegen in de zandleem- en leemstreek. Het terrein situeert zich op een hoogte van 8.7 – 9.2 m TAW en kent een relatief vlak verloop. Hydrografisch is het plangebied gelegen in het Ijzerbekken, deelbekken Handzamevallei. Op de Tertiair Geologische Kaart is het plangebied gelegen in het Lid van Egem. De Quartair Geologische Kaart lokaliseert het plangebied ter hoogte van type 3C, dat bestaat uit een basis van fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan gevolgd door een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen. De top bestaat uit een getijdenafzetting van het Holoceen. De bodemkaart karteert het plangebied als bebouwd.

Het plangebied situeert zich net buiten de 11^e eeuwse prestedelijke nederzetting van de stad, maar binnen het areaal van de 13^e-14^e eeuwse omwalling. Reeds op de Deventerkaart is duidelijk aaneengesloten bebouwing weergegeven binnen de projectgrenzen. Op de Sanderuskaart is een toren weergegeven aan geduid als Sint-Jorishof. Op de loopgravenkaarten uit 1918 is een vermoedelijke observatiepost weergegeven.

Binnen de historische stadskern van Diksmuide zijn reeds een ruim aantal archeologische vindplaatsen gekend. Ten noorden van het plangebied werd in 2011 een opgraving uitgevoerd door Ruben Willaert BVBA. Bij dit onderzoek werd een oost-west georiënteerde gracht gelokaliseerd die mogelijk in verband te brengen is met de pre-stedelijke kern uit de 11^e eeuw of zelfs een burggracht uit de 9^e eeuw.

Concreet is er ter hoogte van het projectgebied een archeologische verwachting naar bewoning vanaf de volle middeleeuwen, alhoewel oudere sporen niet uit te sluiten zijn. Resten van bebouwing en bewoning kunnen zich binnen het plangebied bevinden, het gaat hierbij om muur- en funderingsresten, vloeren, loop- en werkniveaus, (afval)kuilen, beer- en waterputten, etc. Er zijn geen redenen om aan te nemen dat het plangebied vrij is van archeologisch erfgoed. Verdere onderzoeksdaden dringen zich op.

2 Bibliografie

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2019

AGIV

DOV VLAANDEREN

DE MEULEMEESTER, J. 1981, Circulaire vormen in het Vlaamse kustgebied. *Archaeologia Belgica*, 234.

DE MEULEMEESTER, J. 1986, Burchten en Stadsontwikkeling: archeologische beschouwingen bij de kaarten van Jacob van Deventer, in: *Ten Duinen*, Bulletin van het wetenschappelijk en cultureel centrum van de Duinenabdij en de westhoek, nr. 16, pp. 73-91.

DE VOS, L. , SIMOENS, T., WARNIER, D., & BOSTYN, F., 14-18, Oorlog in België, 2014, 587p.

DE WILDE, M. 1986, De topografische groei van Diksmuide-Deel I, in: *Den Dyzere*, jg. 5, nr. 4, pp. 134-158.

Geoportaal

Geopunt

PYPE P., BONCQUET T. & DE GRUYSE J. 2012, Onderzoek op de Gouden Leeuw-Site (Diksmuide, West-Vlaanderen), in: *Archaeologia Mediaevalis*. Kroniek 35. Gent, 173-175.

VAN RANST, E. & SYS, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

VAN WERVEKE H. 1965, *De oudste burchten aan de Vlaamse en de Zeeuwse kust*, Brussel.